

ről, s mellette az 1968-as áprilisi V. régészeti konferencia előadássorozatának csaknem teljes szövege. Legtöbbet természetesen az archeológusok találják benne, de rajtuk kívül néprajzi, helytörténeti, gazdaság-, technika-, irodalom- és művészet-történeti, antropológiai, biológiai, térképészeti, településtörténeti, éremtani anyaggal, továbbá a régészethez kapcsolódó kémiai és orvostörténeti publikációkkal rendkívül széles körben tud a kutatóknak újat, nemritkán meglepőt mondani. (Némelyik cik-kéből a laikus érdeklődő is meríthet ismereteket.) Egyik-másik darabja már széle-sebb körű nyilvánosságot is kapott a napilapok ismertetéseiben, a részletekbe menő kritika a szakajtó feladata volna. A csaknem 50 év terjedelmű két kötet általános ismertetésére, áttekintésére a fentiek szerint nincs lehetőség. A szegedi olvasót első-sorban az a tény ragadja meg, milyen széles tudományos vonzásterülete van szű-kebb hazájának. A szegedi központtal folyó alföldi régészeti kutatások nemcsak Magyarországról (Budapest, Szolnok, Baja, Nyíregyháza, Pécs, Tata, Gyula, Győr), hanem a Szovjetunióból, Németországból, Romániából, Jugoszláviából, Csehszlová-kiából, Lengyelországból is vonzanak ide érdeklődőket, s közülük nem egy akad, aki az itt felvetett témákhoz saját speciális kutatásainak ismertetésével hozzá tud szólni (Ungvár, Bukarest, Nyitra, Újvidék). A szűkebb pátria szempontjából ennek a ténynek nagyobb jelentősége van, mint másutt lenne. Közismert ugyanis, hogy az az írott forrásanyag, amivel a helytörténeti kutatás általában dolgozni szokott, itt a felmérhetetlen pusztulás következtében jóformán csak nyomokban maradt fenn, annál nagyobb szükség van tehát egyrészt a kevésbé direkt eredményeket produkáló területek (régészet, néprajz stb.) minél alaposabb megművelésére, más-részt ezek lehető legnagyobb mérvű kiterjesztésére, mert csak így juthatunk hozzá megfelelő mennyiségben a másutt tálcán kínált adatokhoz. A másik oldalára fordítva a dolgot, nyilvánvaló, hogy a szegedi kutatók a maguk részéről ugyanilyen mértékben járulhatnak hozzá a nemzetközi tudományos élet előrehaladásához, s a kötet tanúsága szerint ma már nem óhaj az, hogy eredményeikkel belekapcsolód-janak az egyetlen tudomány vérkeringésébe. (Egyébként a cikkek tekintélyes része idegen — főleg német — nyelvű, vagy legalább német és francia kivonattal teszi magát határainkon kívül is érthetővé.) A technikai kiállítás nem hogy magához szólni: a már megszokott kitűnő színvonalon áll. (Szeged 1969.)

K.

A MIKSZÁTH-KRITIKAI KIADÁS ÚJABB SZEGEDI VONATKOZÁSÚ KÖTETEI

Mikszáth Kálmán Összes művei. 57—59. kötet. Cikkek és karcolatok VII—IX. Sajtó alá rendezte Nacsády József.

Mint ismeretes, Mikszáth Kálmán 1878 közepétől 1880 végéig a Szegedi Napló szerkesztőségében dolgozott, az újság munkatársa, majd főmunkatársa volt. Ennek az időszaknak a publicisztikai termését találjuk összegyűjtve a kritikai kiadás 1966 és 1969 között megjelent kötetekben.

Ezek a kötetek újabb nagy nyereségét (és nagy teljesítményét) jelentik a már több mint egy évtizede megindult sorozatnak, és méltán tarthatnak számot az érdeklődésre. Elsősorban (a cikkek és karcolatok előbbi darabjaival együtt) azért, mert számos új vonással gazdagítják, árnyalják Mikszáth-képünket — Oltványi Ambrus (Irodalomtörténet, 1969. 3. sz. 640. l.) szerint az 51—57. kötetben megjelent írások mintegy 90%-a ismeretlen volt a Mikszáth-kutatás előtt — és így világosabbá, ért-

hetőbbé teszik nagy írónknak diákkora és első nagy sikere (*A tót atyafiak*, *A jó palócok*) közti időszakának számos, eddig meglehetősen homályos problémáját. Másodsorban a szegedi kötetek (az 55—59., azaz öt kötet) különösen érdekesek a szegediek szempontjából is, hogyan látta, hogyan írta meg Mikszáth az 1870-es évek végének Szegedét, a város közéleti, politikai, kulturális életének kérdéseit.

A szegedi kötetek közül az első kettőt, az Összes művek 55—56. kötetét Csaplár Ferenc már bemutatta a Tiszatáj olvasóinak (1968. 1147—1148. l.), most a további háromról ejtsünk néhány szót.

E kötetek az 1879. év második felétől 1880 végéig megjelent Mikszáth-cikkeket és -karcolatokat foglalják magukban.

Az árvíz utáni időszak ez, az újjáépítés, a rekonstrukció számos problémájának, harcának ideje. Természetes, hogy a *Tárcák*, *Vezércikkek* és *politikai cikkek*, *Apróságok*, *Színház* címszavak alatt csoportosított Mikszáth-írások egyik központi problémája Szeged újjáépítésének kérdése, és az újjáépítési királyi biztos, Tisza Lajos, valamint a biztosi tanács, illetve egyes tagjainak megítélése. Ezzel természetesen politikai kérdések is összefonódtak. Az országos belpolitikai, valamint a külpolitikai írásokból (elsősorban a *Vezércikkek* és *politikai cikkek* címszó alatt csoportosított anyag) azt látjuk, hogy Mikszáth élénk érdeklődéssel kísérte a politikai élet eseményeit, és érzékenyen reagált is rájuk. Az 1879-es évek belpolitikai életében jelentős szerepet játszottak a sorozatosan kipattant korrupciós botrányok. Mikszáth őszinte és mély erkölcsi felháborodással ítélte el a korrupciót, a panamákat, a Tisza Kálman körül csoportosult elvtelen, haszonleső dzsentri-arisztokrata politikusokat.

Mikszáth *tárcái*, *karcolatai* az 1880-as évben egyre színesebbé, élénkebbé, mondhatni szépirodalmibbá válnak; egy-egy banketről vagy bárról szóló beszámoló, a nőkről való eszmefuttatás, a szegedi éjéről szóló írás, vagy a *Divatképek* itt-ott, egy-egy fordulatban a szépíró Mikszáthot juttatja eszünkbe. Egyébként tárcái mind-mind kitűnő alkalmat adnak arra, hogy a korabeli szegedi életet, egy-egy jellegzetes vonását megismerjük.

Nagyon érdekesek a *Színház rovatból* való írásai, amelyeknek száma — érthető módon — az 1880-as évben szaporodik meg az előző évihez képest. Színkritikáiban könnyed stílusú, és a rossz darabokkal szemben kegyetlen Mikszáth, különösen az akkoriban divatos népszínművekkel kapcsolatban részletező és — ha rászólnak — kíméletlen. (Megesik persze néha az is, hogy túlértékel egy-egy darabot.) Szegedi színházi beszámolóiban érdekes, hogy kritikáinak legnagyobb részét a színészi játék rosszallása tölti ki, és nem tartja méltónak a rossz játékokra azt, hogy „vidéken vagyunk”.

Színkritikáit azonban egyre inkább felváltják a színházi karcolatok, tréfás, gúnyos, csipkelődő megjegyzések, színházi glosszák, a színészek valamelyikéről vagy a közönség egy-egy jellegzetes figurájáról szóló anekdotikus karcolatok. Egyéni-írói alkata is az ilyesminek kedvezett inkább.

A három kötet anyagának (mint az előző két szegedinek is) sajtó alá rendezését a Mikszáth szegedi éveivel már régóta és igen eredményesen foglalkozó Nacsády József végezte. Elismerésre méltó szorgalommal gyűjtötte össze a kötetek anyagát a korabeli újságokból, hiszen e Mikszáth-írások kézírata legnagyobb részét nem maradt fenn. Nacsádytól való az anyag — fentebb már vázolt — csoportosítása is (teljes mértékben egyetérthetünk csak vele) és a bőséges jegyzetanyag is. Nacsády József mintaszzerű munkát végzett a cikkek és karcolatok sajtó alá rendezésével. A név és jelzés nélküli cikkek szerzőségének megállapításakor Nacsády igen finom filológiai érzékkel összeválogatott érveket sorakoztat fel, figyelembe véve Mikszáth stílusának, nyelvének legapróbb sajátosságait is, és érvei minden egyes esetben meggyőzik az olvasót Mikszáth szerzősége felől. Külön elismerés illeti meg Nacsádyt a jegyzetanyag elé írt Bevezetésekért. Ezek a szinte tanulmányszámba menő bevezetések talán a legnagyobb értékei munkájának, a kor politikai és kulturális életének biztos ismeretéről tanúskodnak. (*Akadémiai Kiadó 1968—1969.*)

VÉGH JÓZSEF MIHÁLY